

สภาภาษาคนไทย : กวีนิพนธ์และพัฒนากวีนิพนธ์ (พ.ศ. 2436 - 2485)

นางสาวสุตา ปรีวีดิธรรม

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2534

ISBN 974-579-274-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

017691 117352930

THE THAI RED CROSS SOCIETY : FOUNDING AND DEVELOPMENT (1893-1942)

Miss Suda Pariwattitram

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1991

ISBN 974-579-274-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์   สภาภาษาไทย : กำเนิดและพัฒนาการ (พ.ศ.2486-2485)
โดย   นางสาวสุดา ปวีนิติธรรม
ภาควิชา   ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา   ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนถ บุนนาค

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

ดร.ถาวร วัชรากัญ
..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัญ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

ดร.วิลาศวงศ์ พงษ์บุตร
..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ วิลาศวงศ์ พงษ์บุตร)

ดร.ปิยนถ บุนนาค
..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนถ บุนนาค)

ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา
..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา)

ดร.สาวิตรี เจริญพงศ์
..... กรรมการ
(อาจารย์ สาวิตรี เจริญพงศ์)

สุดา ประวัติธรรม : สภากาชาดไทย : กำเนิดและพัฒนาการ (พ.ศ. 2436-2485) (THE THAI RED CROSS SOCIETY : FOUNDING AND DEVELOPMENT (1893-1942))
อ.ที่ปรึกษา : ศ.ดร.ปิยนาด บุนนาค, 137 หน้า, ISBN 975-579-274-8

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาถึงกำเนิดและพัฒนาการของสภากาชาดไทย ซึ่งเป็นองค์กรการกุศลที่เก่าแก่แห่งหนึ่งของประเทศ ตั้งแต่แรกก่อตั้งใน พ.ศ. 2436 จนถึงช่วงแรกของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในลักษณะที่มีปฏิสัมพันธ์กับความเปลี่ยนแปลงของสังคม

จากการศึกษาพบว่าสภากาชาดไทยก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2436 เนื่องจากกรณีพิพาทระหว่างไทยกับฝรั่งเศสเรื่องเขตแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง เมื่อเหตุการณ์ยุติลงกิจการของสภานี้ก็ซบเซาลงไปด้วย ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นครองราชย์ก็โปรดให้ฟื้นฟูกิจการของสภากาชาดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และด้วยขณะนั้นสภาพสังคมด้านการแพทย์และสาธารณสุขของไทยได้เปลี่ยนแปลงไปจากการนำวิทยาการด้านการแพทย์แผนใหม่เข้ามาโดยมิชชันนารีตะวันตก ตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เกิดความเปลี่ยนแปลงในด้านการรักษาพยาบาลขึ้นหลายประการมีการจัดสร้างโรงพยาบาล ความตื่นตัวทางด้านสาธารณสุข การป้องกันโรคจากสภาพการณ์ดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริว่าจะปล่อยให้เป็นการของรัฐเท่านั้นคงไม่ทันกับความต้องการของประชาชน จึงโปรดให้ฟื้นฟูกิจการของสภากาชาดขึ้นเพื่อรองรับภาวะการณ์ดังกล่าว การดำเนินการของสภากาชาดไทยนี้ ได้มีการปรับเปลี่ยนให้ทันกับความต้องการของสังคม โดยมีบทบาทหลักคืองานด้านการแพทย์และสาธารณสุข เนื่องจากในขณะนั้นสังคมไทยมีปัญหาอัตราการตายของพลเมืองอยู่ในเกณฑ์สูงโดยเฉพาะในวัยทารก สภากาชาดจึงได้ดำเนินการทั้งในด้านการรักษาพยาบาล การกำจัดโรคภัยที่เป็นปัญหาของสังคม การเผยแพร่ความรู้ด้านสาธารณสุขแก่ประชาชน และมียางคันคว้าด้านวิทยาศาสตร์ที่เสริมให้งานทางด้านการแพทย์และสาธารณสุขมีประสิทธิภาพขึ้น ทั้งยังได้ให้การอบรมเยาวชนในด้านการดูแลอนามัยทั้งของตนและของผู้อื่นด้วย นอกจากนี้เมื่อสังคมเกิดภาวะสงครามสภากาชาดก็สามารถปรับบทบาทให้ทันกับความต้องการได้ โดยมีงานที่สำคัญคือ งานด้านการบรรเทาทุกข์ซึ่งสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็วและทันทั่วถึง

สภากาชาดไทยจึงเป็นองค์กรสาธารณกุศลที่ดำเนินบทบาทให้ทันกับความต้องการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของสังคม ซึ่งทำให้องค์กรนี้สามารถดำเนินการอยู่ได้เป็นระยะเวลายาวนานจนถึงปัจจุบัน

ภาควิชา ประวัติศาสตร์ .....
สาขาวิชา ประวัติศาสตร์ .....
ปีการศึกษา 2534 .....

ลายมือชื่อนิสิต .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

SUDA PARIWATTITRAM : THE THAI RED CROSS SOCIETY : FOUNDING AND DEVELOPMENT(1893-1942). THESIS ADVISOR : PROF.DR.PIYANART BUNNAG. 137 PP.

This research aims to study the foundation and development of one of the oldest charity organizations in Thailand, the Thai Red Cross, in the aspect of its interaction with the changes in from its establishment in 1893 until the early period of World War II in 1942.

From the study, it is found that the controversy between France and Thailand concerning the frontier along the Mekong River initiated the Thai Red Cross to set up. When the controversy came to an end, the activities of the organization subsided as well. However, the organization was reestablished in the reign of King Rama VI by His Majesty the King himself. Thai medical society and public welfare at that time has developed some advantages from new technologies brought by western missionaries in King Rama III's regin. It has led to many changes in ease prevention and alertness in public welfare, It was His Majesty the King's kind consideration to renew the Thai Red Cross activities to sustain the said situation. The government alone might not have met, the needs. The management of the Thai Red Cross has been updated to the need of the society by resuming the major role in medical treatment and public welfare. As the mortality rate was problemactically high especia- lly in infants, the organization has stressed its activities on healing. pre- venting serious illnesses, spreading public welfare education widely among people and encouraging scientific researches which benefited medical science and public welfare as well as giving training to youth how to take care of their health and so forth. Moreover, when in a war situation, the organiza- tion would convert its mission immediately and properly to relief functions.

The Thai Red Cross has been a charity organization which could adjust its roles to the social changes and needs. Therefore, it has served the public for a long time, up to present.

ภาควิชา ..... ประวัติศาสตร์
สาขาวิชา ..... ประวัติศาสตร์
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต ..... *สุภาวดี อรรถธรรม*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา ..... *สุภาวดี อรรถธรรม*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ก็ด้วย คำแนะนำ ความใจใส่ และ
กำลังใจจาก ศาสตราจารย์ ดร.ปิยนาด บุนนาค อาจารย์ที่ปรึกษาของผู้เขียน ซึ่ง
ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย

และที่สำคัญที่สุดคือกำลังใจจากคุณแม่ของผู้เขียน และคุณพ่อซึ่งเห็นความ
สำคัญของการศึกษามาโดยตลอด

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
สารบัญภาพ	ซ
คำอธิบายคำย่อ	ณ
บทที่	
1. บทนำ	1
2. กำเนิดของสภากาชาดไทย	4
3. โครงสร้างการบริหารงานของสภากาชาดไทย	28
- ปัจจัยที่มีผลต่อโครงสร้างการบริหารงานของสภากาชาดสยาม	
1. สภาพสังคมด้านการแพทย์และการสาธารณสุข ที่เปลี่ยนแปลงไป	28
2. แนวพระราชดำริในการฟื้นฟูงานสภากาชาดสยาม ของรัชกาลที่ 6	36
- การบริหารสภากาชาดสยาม	51
4. บทบาทของสภากาชาดไทย	74
- บุคคลผู้มีส่วนในการดำเนินงานของสภากาชาดสยาม	74
- บทบาทของสภากาชาดสยาม	
1. บทบาทด้านการแพทย์และสาธารณสุข	80
2. บทบาทด้านวิทยาศาสตร์	102
3. บทบาทด้านการอบรมเยาวชน	105
4. บทบาทด้านการบรรเทาทุกข์	106

5. บทสรุป.....	109
บรรณานุกรม.....	113
ภาคผนวก.....	121

สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 1	โครงสร้างการบริหารงานของสภาอากาศสยาม พ.ศ.2436	61
ตารางที่ 2	โครงสร้างหน่วยงานของสภาอากาศสยาม พ.ศ.2457-2474	67
ตารางที่ 3	โครงสร้างหน่วยงานของสภาอากาศสยาม พ.ศ.2474-2483	70
ตารางที่ 4	โครงสร้างหน่วยงานของสภาอากาศสยาม พ.ศ.2483-2485	72

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1	ตึกอำนวยการโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภาอากาศสยาม พ.ศ.2457	43
ภาพที่ 2	ห้องตรวจและทดลองบักเตอรี โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภาอากาศสยาม	44
ภาพที่ 3	การผ่าตัด ฅ ตึกทำการผ่าตัด โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภาอากาศสยาม	82
ภาพที่ 4	ห้องรักษาผู้ป่วยด้วยเครื่องไฟฟ้า โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภาอากาศสยาม	82
ภาพที่ 5	ห้องตรวจและผ่าตัดโรคตา โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ สภาอากาศสยาม	83
ภาพที่ 6	ห้องทำฟัน โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์	83
ภาพที่ 7	เรือนคนป่วย สำนักคนป่วยโรคเรื้อน สภาอากาศสยาม จ.พระประแดง	90
ภาพที่ 8	ภาพอนามัยศึกษาสภาอากาศสยาม	95
ภาพที่ 9	ภาพอนามัยศึกษาสภาอากาศสยาม	96
ภาพที่ 10	สถานีประชานามัยพิทักษ์ สภาอากาศสยาม ถนนพลับพลาไชย จ.พระนคร	100
ภาพที่ 11	สถานีประชานามัยพิทักษ์แห่งที่ 2 สภาอากาศสยาม ถนนแพรงนารา จ.พระนคร	100

คำอธิบายคำย่อ

หจช .	หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
ม .	เอกสารกระทรวงมหาดไทย
ศช .	เอกสารกระทรวงศึกษาธิการ
สบ .	เอกสารส่วนพระองค์
บ .	เอกสารเบ็ดเตล็ด
น .	เอกสารกระทรวงนครบาล